

Juhtkiri

On juba kevadet kõik kohad täis: päikest, lehtede kasvamisest, õisi, linnulaulu ja putukate saolimist. Vallatu tuul jookseb sulle metsas vastu ja puistab sind üle kevadaroomidega. Käes on maikuu... nii kirjutab Kustas Põldmaa oma raamatus "Kodumets".

Peagi on suvi käes ja kõigil palju suviseid toimetusi nii linnas, aias kui ka looduses. Loodusmajas peatub suveks ringide töö, kuid ees

ootavad suvelaagrid ja matkad. Looduses viibides peaks nii mõndagi teadma. Meelespea looduses liikumiseks leiata selle lehe siseküljelt.

Loodusesõbrad peaksid looduses liikuma lahtiste silmade ja kõrvadega, ikka selleks et rohkem näha ja kuulda. Kellel aega ja tahtmist jätkub, võiks ka põhjalikumalt loodust uurida. Kui oma tähelepanekud ka üles kirjutate, siis on, millest sügiskonve-

rentsil teistele rääkida. Soovime kõikidele loodusesõpradele suveks huvitavaid ja meelde jäävaid looduse-elamusi. Sügisel ootab loodusmaja teid taas ringidesse.

Head suve kõigile!

Suurpuhastus Raja pargis

Raja park asub ilusas linnäärses kohas, kus võib rahulikult jalutada ja isegi oravaid kohata. Aga ühele hetkel märkasime, et asi on hooletusse jäätud ning kui miski ei ole briljantselt puhas, siis inimesed arvavad, et võivadki seda edasi reostada, seega tegime projekti ning saime Tartu Linnavalitsuselt raha Raja pargi korrastamiseks.

Esmane töö oli Raja pargi olukorra hindamine ja vastavalt sellele tööplaneerimine. Kõige enam hakkas meile silma prügi ning ära rikutud või siis lihtsalt kadunud viidad. Tellisime ja paigutasime uued terviserada tähistavad märgid. Peamine ülesanne oli

pargi vabastamine prügist. Oleme väga tänulikud Tartu Loodusmaja ringijuhile Sirje Janiksonile, kes oli meile kõige suurem abistaja projekti elluviimisel. Tänu temale toimus 9. mail suur koristuspäev, kus osalesid Tartu Noorte Loodusmaja lapsed ja ringide juhendajad. Mõni päev hiljem aitasid lapsed ka spordivahendid üle värvida. Seega Tartu linnas sai jällegi üks koht puhtamaks ja inimestele võimalusi juurde, kuhu oma vabaaega veetma minna! Veel kord suur tänu kõigile abistajatele!

Kohtumiseni korrastatud terviserajal!

Projekti "PT Loodus" autorid
Pirjo Elbrecht ja Timo Uustal
Tartu Kommertsgümnaasiumist

Selles väljaandes:

Juhtkiri	1
Suurpuhastus Raja pargis	1
Varblaseloo konkurss	2
Õpilaste kirjatükid	2
Intervjuu: K. Kalamees-Pani	3
Käitumisest looduses	3
Maa päeva konverentsist	4

Kas sa tead, et:

- Iga päev kaob Maalt 50 - 100 liiki;
- Sõiduauto tarvitab 100 km läbimiseks keskmiselt 5-6 kg kütust; neelab aga samal ajal 23 kg hapnikku. Umbes sama palju hapnikku toodab ööpäevas üks hektar parasvöötme metsa.
- Üks neljandik turustatavatest ravimitest sisaldab taimedest saadud toimeaineid

“Minu kokkupuuted varblastega”

Kõige rohkem on mulle varblased meelde jäänud maal vanaema ja vanaisa juures olles. Eelmisel suvel hakkas isa tegema kojale uut katust peale. Ta võttis ukse kohalt ühe oksaauguga seinalauda ära. Nii kui ta seda tegi, nägi isa seal klaasvati sisse ehitatud varblasepesa. Kaks väikest poega kukkusid murule. Isa võttis pesa ja tõi tuppa. Pojad, kes olid pesast välja kukkunud, olid teistest palju väiksemad ja sulgi oli neil ka väga vähe. Kõik kuus varblast värisesid hirmust ja külmast. Me ei teadnud, mis pesaga teha, sest seina sisse neid tagasi panna ei saanud ja me kastsime, et nende ema-isa ei võta neid enam omaks ja nad surevad ära. Kõrvale seina peale oli vanaema pannud puuoksad, et kinnitada sinna ronilil- lede jaoks võrk. Isa roniski redeliga üles ja riputas korvi sinna. Varblaseisa ja -ema olid kogu aeg säutsumud eemal ja õnneks võtsid nad uue pesa omaks.

Siis kukkus kõige väiksem poeg jälle pesast alla. Isa arvas, et võib - olla lükkasid õed-vennad ta pesast välja. Kartsime, et nii ta ellu küll ei jää. Olime kurvad ja proovisime talle süüa anda. See meil eriti ei õnnestunud. Isa võttis varblase kätte ja sättis ta pesa keskele., et ta enam alla ei kukuks. Ja see õnnestuski.

Kuid siis järsku oli pesa uuesti ohus. Kass Sohvi kuulis lindude säutsumist, nägi pesa kõrval seisvat redelit ja hakkas sedapidi üles ronima. Õnneks sattus ema talle peale ja ajas kassi ära ning isa tõstis redeli ära. Varblasi see aga ei häirinud., et isa uue pesa kõrval veel mitu päeva katust tegi. Nemad toitsid oma poegi vapralt edasi ja kasvasid nad suureks. Ainult kass Sohvil võis kõige selle üle olla pa- ha meel.

Karl Pärnsalu 9A
Tartu Kommertsgümnaasium

“Kas sa usud, et varblane on tark lind?”

Kohe räägin sulle huvitava loo: Varblane, vares ja harakas on kurja nõia juures vangis. Nõid üt- leb: Olete oma pideva kisaga mind ära tüüdanud. Saate välja, kui esitate mulle mõistatuse mida ma ära ei arva!” Varblane küsis: “Mida ma sünn?” Nõid ei teadnud. Kas sina tead?

Vares küsis: “Kes on kõige tähelepanelikum lind?” Nõid arvas kohe ära, vares tahab just ennast kiita. Harakas küsis: “Keda veel kutsutakse minu nimega?” Nõid arvas kohe ära, et neid, kes igasugu- seid läikivaid asju koguvad-neid on teadagi harakaks kutsutud. Varblane sai vabaks ja uhkeldab oma tar- kusega kõvasti sirtsudes igal pool linnas, maal, külas, metsas, põldudel ja niitudel. Vares on nõia peale vihane ja oma hääleki käredeks kraaksunud. Harakas ei suuda siiani uskuda, et tal nii kehvasti läks ja vangutab pidevalt imestunult pead.

Priit Korts 7. klass 15. a.

Lühijutu-ja luulekonkurss VARBLASELUGU

Kirjanduskonkursi
"Varblaselugu" tulemused:

LUULETUSED

Noorem rühm:

Elis Sarapuu, Kivilinna gümn.

Vanem rühm:

Signe Matsi, Kroonuaia kool

LÜHIJUTUD

Noorem rühm:

Karl Pärnsalu, Kommertsgümn.

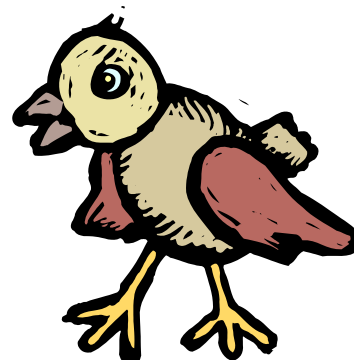
Vanem rühm:

Priit Korts, Kroonuaia kool

Ära märgiti:

Kaidi Kobara ja Hiie-Liin Tam-
me luuletused nooremas vanu-
serühmas.

Esikohad said auhinnaks linnu-
häältega CD-d, video ööbiku
elust ja raamatu "Euroopa lin-
nud".

SA Tartu Keskkonnahariduse Keskusest

Sihtasutuse Tartu Keskkonnahariduse Keskus asutasid 8. Aprillil 2002. a. Tartu linn, Eesti põllumajandusülikool, Eestimaa looduse fond, AS Tartu Veevärk, Eesti ornitoloogiaühing, Eesti roheline liikumine, Tartu üliõpilaste looduskaitsering ja Peipsi koostöö keskus. Sihtasutuse nõukokku kuulub kaheksa liiget ja esimeheks valiti 12. aprillil EPMÜ lektor Merle Mägi.

Keskkonnahariduse keskuse eesmärk on keskkonnateadlikkuse edendamine ja keskkonnasäästlike väärtushoiakute kujundamine koolituse, projektide ja teavitamise kaudu. Keskuses pakutav peaks haarama eelkõige Tartu ja Lõuna-Eesti inimesi, nii noori kui ka täiskasvanuid.

Erahuvialakoolina jätkab keskkonnahariduse keskuses tööd Tartu loodusmaja, mis siiani töötas munitsipaal-huvikoolina. Loodusmaja õpetab noori loodus- ja keskkonnaringides, lisandub keskkonnaklubi. Uue alajaotusena luuakse teadus- ja kooliprogrammide osakond, kus pakutakse aktiivset ja atraktiivset tegevust kooliklassidele. Tartu linn on lubanud noorte keskkonnaharidust edaspidigi toetada.

Tartu Loodusmaja asub endiselt kahes majas Lille 10 ja Riia 185a, järgmisel aastal on planeeritud 600 õpilase osalemine ringides ja lisaks kooliklasside kooliprogrammide keskuses. Loodusmaja sümboliks jääb kuldking. Loodusmaja tegevuse eesmärgiks on noorte teadmiste arendamine loodushariduse valdkonnas. Loodusmaja pakub Loodusmaja õpilastele lisaks ringitööle võimalusi osaleda viktoriinidel, konkurssidel, laagrites, väljasõitudel, õppekäikudel ja matkadel.

Ringitasu sügisel 2002 jääb samaks: esimene poolaasta 5 kuud 250 krooni (50 krooni kuus). Tartu Loodusmaja juhtkond ja õpetajad soovivad väga, et ringitasu laekuks korralikult ja võimaluse korral 2 korda aastas. Ringitasude laekumisest sõltuvad ka Loodusmaja poolt õpilastele pakutavad võimalused.

Keskkonnahariduse keskuse juurde on planeeritud täiskasvanukoolituse, keskkonnameedia ning projekti-ihalduse osakond.

Täiskasvanuile on plaanis keskkonnakoolitus mitmesugustel tasemetel; sihtrühmad on näiteks õpetajad, lasteaiakasvatavad, loodusgiidid,

keskaste juhid, talunikud, linnakodanikud. Planeerime pakkuda ka koolitust integreerumisel Euroopa Liitu. Keskkonnameedia ehk infoosakond kogub ja vahendab keskkonnainfot nii veebikeskkonnas kui ka paberkanalitel, koostab teabematerjale, annab konsultatsioone. Siin on vajalikud nii arvutipark ja Interneti-võrk kui ka raamatukogu, videoteek, kogud.

Keskusele on väga oluline ökomaja väljaarendamine Tartus. Seal asuksid loodusmaja ja teiste loodusorganisatsioonide ruumid, ühtlasi demonstreeritaks ökomajas loodushoidlike tehnoloogiaid ning korraldataks keskkonnaseminare, -näitusi, -koolitusüritusi.

Tartu keskkonnahariduse keskus on täiesti uus ja omalaadne organisatsioon Eestis, mis püüab ühendada keskkonnahariduse eri tahke. Keskuse arendamisel on oodatud kõik koostööpakkumised.

Külli Kalamees-Pani,
Tartu Keskkonnahariduse
Keskuse juhataja

Käitumisest looduses

Igaühe õigus lubab: peatuda ja ööbida matkaonides ning telkimiskohtades, süüdata lõket selleks ettenähtud kohtades; põletamiseks võib korjata metsaalust risu. Enne lõkkeplatsilt lahkumist tuleb lõke kustutada, puistates tukkidele liiva, mulda või vett.

Mingil juhul **ei tohi lõket süüdata** tuleohtlikel aladel – metsas, kuluheinaga või kuivanud rooga kaetud aladel, turbapinnasel. **Tähistatud eramaal** liikumiseks pead saama loa maaomanikult.

Ära kõnni põllul, orasel, niitmata heinamaal, istandikus, mesilas või mujal, kus võid tekitada kahju taimedele ja maaomanikule. Kui avad karjavärava, pane see enda järel ka kinni.

Kuhu panna ülejäägid?

Üldine põhimõte on - kõik, mille oled loodusesse kaasa toonud, pead sealt lahkudes kaasa viima. Lõkkes võib põletada kasutatud paberit ja pappi. Toidujätmeid ei tohi koos prüügiga maha matta, rebased kaevavad need välja.

Liigne uudishimu võib osutada ohtlikuks:

- Kakud ja kullid võivad sind rünnata, kui soovid nende pesasse piiluda,
- Kui kohtad metskitsetalle, põdravasikat, metssea põr-

said või karupoegi, tuleb loomake sinnapaika jätta ja lahkuda. Loomad ründavad inimest siis, kui näevad ohtu oma poegadele

- Hoia eemale ebatavaliselt käituvatest metsloomadest! Nende kartmatus näiline

sõbralikkus võib olla põhjustatud **marutaudist**.

Ole alati **tähelepanelik**, ümbritseva suhtes heatahtlik, austa metsaelanike kodurahu, väldi lärmakat tegutsemist.

Ohud looduses:

Herilased ja mesilased ohustavad ülitundlikke inimesi.

Nõelatu abistamiseks eemalda nahast astel, vajuta nõelamiskohale suhkru- või savitükk mürgi väljaimamiseks, pane peale midagi külma. Kui tekivad allergilised nähud (näo-, keele-, või kõriturse, teadvuse kaotus) tuleb kannatanu kiiresti haiglasse viia.

Puugid. Kehale kinnitunud puugi eemaldamiseks kasuta pintsette, haara puugist võimalikult naha lähedalt ja tõmba ta vastupäeva keerates ettevaatlikult välja. Määri hammustuse jälge desinfitseeriva vahendiga.

Korja ainult neid **seeni**, mida tunned. Ära korja seeni linna haljasaladelt ega suurte maanteedest äärest - need seened sisaldavad mürgiseid ühendeid ja raskemetalle.

TARTU NOORTE LOODUSMAJA

Riia 185a, 51014 Tartu
Lille 10, 51010 Tartu

Telefon: (07)361 693; (07)361 695
Fax: (07)361 694

Email: maja@loodusmaja.park.ee
www.tartuloodusmaja.edu.ee

Väljaandja Ajakirjagrupp
(Timo Uustal & Pirjo Elbrecht)

Ajakirjagrupp internetis -
<http://www.hot.ee/tnla>

VARBLASED

On üks varblane nimega **V**uudi.

Tal teadagi sõbraks on **A**adi.

Sel aga tekkind uus semu **R**uudi.

Ja selle sõbranna **B**aadi.

Kelle hea tuttav ammugi **L**uudi.

Temagi teadis, kes on see **A**adi.

Neid oli tutvustanud varblane **N**uudi.

Kel lihane vend-väike varblane **E**edi.

Signe Matsi 7. klass. 14. a.

Maa päev loodusmajas

22. aprillil tähistasime Maa päeva üle-eestilise õpilaskonverentsiga "Meie elukeskkond 2002". Konverents on 7 aastaga populaarsust kogunud ning osalejate hulka on lisandunud uusi koole. Sel aastal esitlesid oma uurimustöid ja keskkonnaprojekte õpilased 11-st Eestimaa koolist.

20 ettekande temaatika oli hästi mitmekesine. Õpilased olid uurinud kaasõpilaste keskkonnateadlikkust ja toitumisharjumusi, maakodu ravimtaimi ja koduaia viljapuid, Kildu paisjärve arengulugu, Emajõe ja Tartu veesüsteemi ning Raadi omapära Tartu linnaruumis, jälginud merikotkast, valge toonekure pesitsemist ja nastikute

elu. Anti ülevaade Ala põhikooli veeprojektist, oma klassi puu- ja vanapaberiprojektidest ning kodukoha ilmavaatluste tulemustest.

Paljud õpilased olid koostatud oma ettekanded kasutades programmi PowerPoint, mis tõestab ka nende head arvutialast ettevalmistust ning koolide varustatust infotehnoloogiaga. Unustamatuks elamuseks kujunes aga Metsküla algkoolis valminud film koolimajas elavatest nastikutest.

Maa päeva konverents andis osalejatele võimaluse kogemuste vahetamiseks ning oma projektide tutvustamiseks. Konverents "Meie elukeskkond" on saanud toimuda juba

7 aastat tänu Tartumaa keskkonnateenistuse rahalisele toetusele.

Sirje Janikson

